

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา

Desirable Characteristics of Teachers in the Digital Age According to the Buddhist Ways

พระปลัดสามารถ จนทसार (สิงห์รักษ์)¹ วัฒนะ กัลยาณพัฒน์กุล² และวรกฤต เกื้อนช้าง³
Phrapaladsamart Chandhasaro (Singruk), Watthana Kanlayapatthanakul
and Worrakrit Thuenchang

Received: January 22, 2022

Revised: March 30, 2022

Accepted: March 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล และ 3) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูตามหลักพระพุทธศาสนา ต้องมีหลักธรรมธรรมเทศกธรรม 5 ประการ ได้แก่ (1) อนุบุพพิททา สอนให้มีขั้นต่อนูกลำดับ (2) ปริยายทัสสาวี จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล (3) อนุทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี (4) อนามิสันตฺร ไม่มีจิตเฟื่องเลี้ยงมุงเห็นแก่อาภิส และ (5) อนุปหัจจ วาจจิตตรงไม่กระทบตนและผู้อื่น 2) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล คือ ความมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มีองค์กรรองรับและกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” และ 3) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมูทิตา ความพลอยยินดีด้วยการสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้หรือ

¹ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์; Phetchabun Provincial Office of Buddhism

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: singruk@hotmail.com Tel. 089-4613012

ประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสินใจที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาและตัดสินใจด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม, คุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์, ยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research paper were 1) to study the characteristics of teachers in accordance with the Buddhist guidelines; 2) to study the desirable characteristics of teachers in the digital age; and 3) to propose guidelines for applying Buddhaddhamma to enhance the desirable characteristics of teachers in the digital age. This was a qualitative research by studying the information from Tipitaka, Buddhist academic papers and related research. The results of the research found that 1) desirable characteristics of teachers according to the Buddhist principles must have five principles of Dhammadesaka-dhamma, namely (1) Anupubbikatha: his instruction or exposition is regulated and gradually advanced; (2) Pariyadassavi: it has reasoning or refers to causality; (3) Anudayata: it is inspired by kindness; teaching out of kindness; (4) Anamisandara: it is not for worldly gain; and (5) Anupahacca: it does not hurt oneself or others; 2) in terms of desirable characteristics of teachers in the digital age, Code of Ethics of Teaching Profession is an important aspect of classifying occupations as professions. "Professional" occupations require organizations to support and set standards of behavior for those in the professional circle which is called "ethics"; and 3) guidelines for applying Buddhaddhamma to enhance teachers' desirable characteristics in the digital age were encouraging teachers to adopt the principle of Metta: love, goodwill, Karuna: compassion, and desire to help them out of suffering and obstacles Mudita: congratulations on supporting and promoting, giving appreciation and reward on the occasion of doing good or being successful, Upekkha is used to make judgments when students or followers had problems and to judge them with integrity.

Keywords: Application of Buddhaddhamma, Desirable Characteristics of Teachers, Digital Age

บทนำ

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างก้าวกระโดดของโลกศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้แต่ละประเทศต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันอย่างเสรีและไร้พรมแดนชนิดที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทัวโลกจึงทุ่มกำลังในการพัฒนาศักยภาพและการเพิ่มขีดความสามารถของประชากรทุกระดับด้วยการพัฒนาระบบการศึกษาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและสร้างความสำเร็จได้เปรียบในการแข่งขันและยืนหยัดบนเวทีโลก สำหรับประเทศไทยการพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัยถือว่าเป็นพันธกิจสำคัญที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกัน กระทรวงศึกษาธิการหน่วยงานสำคัญในการวางระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ได้กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ด้วยการวางยุทธศาสตร์มุ่งสร้างและพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษา เรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนจนถึงขีดสูงสุดตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งปรับปรุงระบบการผลิตและพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาในทุกกระดับและประเภทการศึกษาเพื่อให้ได้ครูดี มีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดสูงสุดของศักยภาพของแต่ละบุคคลต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและหน้าที่ของตน โดยครูต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงและเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียน เปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจากครูผู้สอนเป็น Coach หรือผู้อำนวยการการเรียนรู้ ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการสร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนและมีบทบาทเป็นนักวิจัย พัฒนาระบบการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) นอกจากนี้ครูจะต้องเลือกใช้หรือสร้างสรรค์สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นเกาะป้องกันความเสี่ยงและภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากโลกออนไลน์ให้กับผู้เรียนได้ (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) นอกจากนี้สถาบันผลิตครูในประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในการผลิตและพัฒนาครูให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ซึ่งมีความสำคัญมากในปัจจุบัน ดังนั้นครูไทยยุคใหม่ต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนในยุคดิจิทัล (Digital Era) ได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยกการศึกษาไทยให้มีคุณภาพ (รักจิต สุทธิพงษ์, 2560)

ในมุมมองทางพระพุทธศาสนา การเป็นครูที่ดีเป็นที่พึงประสงค์ของสังคมยุคดิจิทัลต้องเป็นผู้นำทางปัญญาที่สามารถปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลฉลาดคิด และมีวิสัยทัศน์โดยอาศัยประสบการณ์และการแนะนำจากกัลยาณมิตร สามารถคิดแบบโยนิโสมนสิการ รอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาและวิชาชีพครู สร้างบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีจิตวิทยาในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นและจูงใจการเรียนรู้ เป็นผู้นำทางจิตใจ มีมโนธรรมสูง แสดงออกเชิงบวก มีความฉลาดทางอารมณ์ ความฉลาดทางด้านจิตใจและความรู้สึกภายใน เป็นผู้นำทางวิชาการ แสวงหาความรู้ ยึดมั่นในหลักธรรม (พรรณอร อุชุกาพ, 2561) และเพื่อให้เกิดการซึมซับเลียนแบบลักษณะครูดีที่พึงประสงค์จำเป็นต้องมองหาต้นแบบ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าถือเป็นบรมครูต้นแบบชั้นยอด เพราะพระองค์ทรงมีคุณลักษณะแห่งความเป็นครูอย่างสมบูรณ์แบบ สามารถสอนให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นวิชชญาณและสัมโพธิญาณได้ด้วยการพูดธรรมคาและสามารถให้ผู้ฟังรู้ถึงขั้นอริยสัจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็นอริยบุคคลได้ (บรรยวส์ถ์ ผางคำ, 2555)

จากความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูซึ่งเป็นบุคลากรสำคัญของประเทศ จึงมีความสนใจศึกษาถึงความสำคัญความจำเป็น และช่องว่างความรู้ที่ขาดหายไปจากการศึกษาปรากฏการณ์และวรรณกรรม เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงนำมาประมวลผลวิเคราะห์ในรูปแบบงานวิจัย นำหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูและย่อมมีประโยชน์ต่อการสร้างองค์ความรู้ในการวางแผนพัฒนาครูของสังคมไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แล้วสรุปผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. คุณลักษณะของครูตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า ลักษณะครูที่ดีในทางพระพุทธศาสนานั้น นอกจากจะต้องรัก เห็นใจ และอุทิศตัวให้แก่การสอนแล้ว ต้องรู้จักเสริมจุดเด่นและแก้จุดด้อยให้กับศิษย์ได้ตระหนักในความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม ความสำนึกในหน้าที่ต้องให้ศิษย์มีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ครูเองก็ต้องปรับปรุงตนเองอยู่ตลอดเวลาจนบรรลุถึงความเป็นเลิศทั้งวิชาการและทางการสอน โดยเฉพาะในด้านการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ครูนั้นต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์อย่างเคร่งครัดเพื่อศิษย์จะได้มีความเชื่อถือศรัทธาและถือปฏิบัติตามด้วยความรัก

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล พบว่า ครูต้องมีทักษะเพื่อศิษย์ไทยในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) นอกจากนี้ทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในศตวรรษที่ 21 นั้นมีอยู่ 3 ด้านหลักคือ 1) ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม 2) ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ ครูต้องพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ครูอาจจะเกิดมาในยุคที่เทคโนโลยียังไม่หลากหลาย แต่งานของครูคือการเตรียมคนให้พร้อมสำหรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จึงต้องมีการพัฒนาคุณสมบัติและศักยภาพความเป็นครูเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในปัจจุบัน

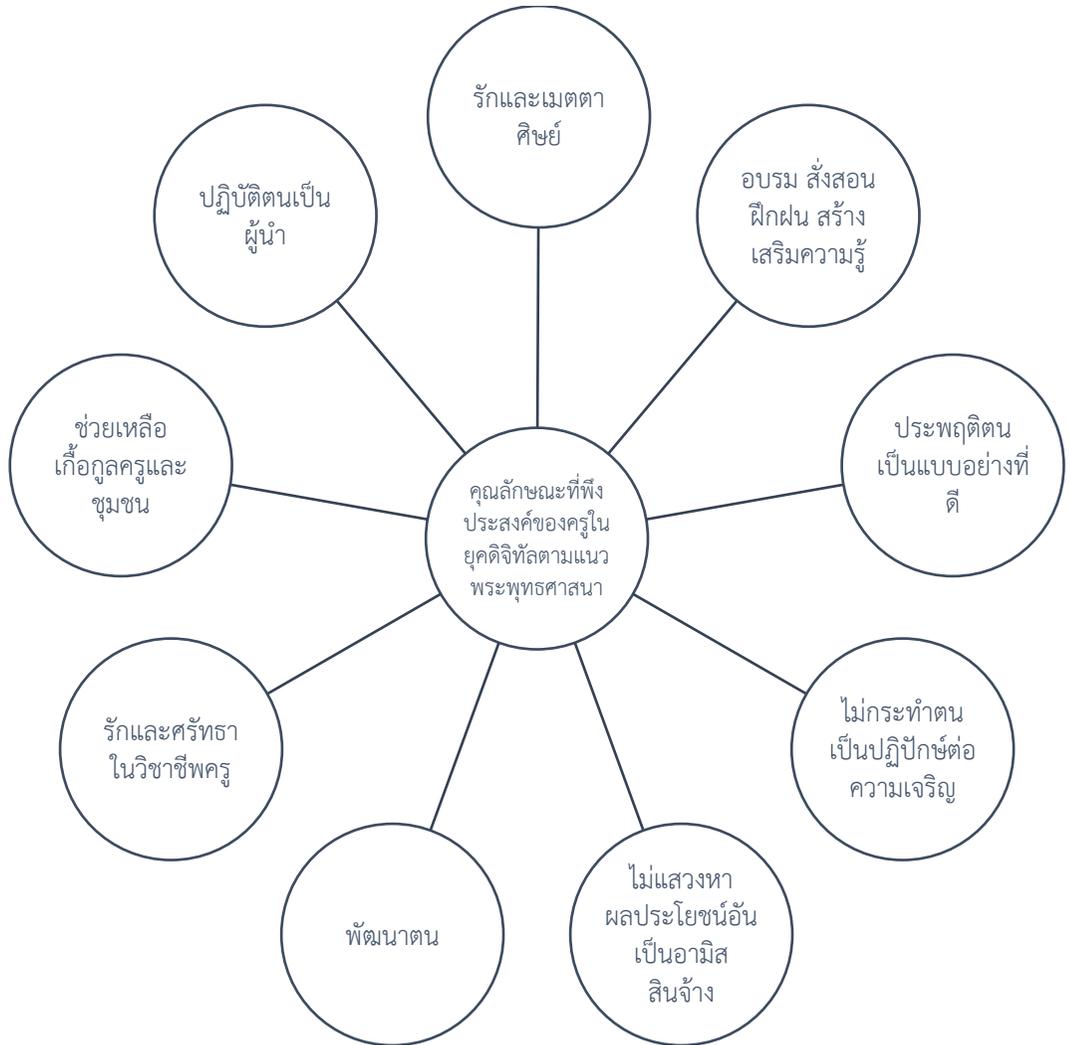
3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล พบว่า ครูต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มียุทธศาสตร์รองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญ คือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้นนอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคมสังคม ผู้ที่เป็นครูด้วยใจรักเป็นครูด้วยจิตและวิญญานมีความเป็นครูทุกลมหายใจตั้งแต่เกิดจนตาย ครูที่รักและห่วงหาพัน ห่วงใยต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะให้ศิษย์เป็นคนดีไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดี และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่อาชีพครู คือ คนที่มายึดการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู

อภิปรายผลการวิจัย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาศักยภาพของครูให้ทันยุคทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์นริศ นรินโท (แซ่น้ำ) (2561) พบว่า ทักษะของครูในศตวรรษที่ 21 คือ การทำให้บุคคลที่มีความสามารถทางด้านการจัดการเรียนรู้ และนวัตกรรมด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ด้านชีวิต การเรียนรู้ เป็นทักษะที่ครูผู้ทำการสอนควรพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ของนักเรียนต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นการเรียนรู้จากการค้นคว้าของนักเรียน โดยครูคอยช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้ อีกทั้ง อภิภา ปรัชญพฤทธิ (2561) พบว่า สมรรถนะที่จำเป็นสำหรับครูในการศึกษายุค 4.0 ประกอบด้วย 1) สมรรถนะแกนกลางของการศึกษายุค 4.0 จำนวน 10 ด้าน ได้แก่ การคิดแบบมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม ความเป็นผู้ประกอบการ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ การมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การมีภาวะผู้นำและการมีจิตสาธารณะ และ 2) สมรรถนะวิชาชีพครู 6 ด้าน ได้แก่ ความเป็นครูและจรรยาบรรณวิชาชีพครู การพัฒนาหลักสูตร ความรู้ลึกในเนื้อหาวิชาและวิธีวิทยาการสอน การประเมินผลและการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนและการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ส่วนทางด้านวิไลลักษณ์ ลังกา (2559) พบว่า ครูต้องมีหลักการดำเนินชีวิตบนฐานหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยยึดถือแนวปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ “พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน” บนเงื่อนไข “ความรู้” และ “คุณธรรม” โดยคุณลักษณะครูที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด 10 ปีข้างหน้า ในด้านการรู้คิด ครูจะต้องมีความรู้ รอบรู้ รู้ลึกมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาเป็นพื้นฐานบวกกับการมีปัญญา มีการรู้เท่าทัน มีความสามารถในการคิดขั้นสูง และมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ในส่วนด้านจิตใจ นอกจากจะมีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณความเป็นครู จิตวิญญาณความเป็นครูเป็นพื้นฐานแล้ว ครูจะมีจิตสาธารณะ จิตอาสา มีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความรับผิดชอบต่อผู้เรียน ชุมชน และสังคม ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการเป็นผู้ช่วยเหลือ และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และสังคม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นควรประกอบด้วยทั้งหมด 9 ด้าน ได้แก่

ภาพที่ 1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวพระพุทธศาสนา

1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์ ครูแสดงออกต่อศิษย์เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทรส่งผลดีต่อศิษย์ เห็นอกเห็นใจต่อสิทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้าน

2. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ คือ อบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริงการจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์ทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ

3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ คือ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สังเกตเห็นได้เองและเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยมคุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม

4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ คือ ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลการกระทำอื่นใดที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง คือ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบจากการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบยอมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่

6. ครูยอมพัฒนาตน คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลยอมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษา ค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

7. ครูยอมรับและศรัทธาในวิชาชีพครู คือ ครูยอมรับและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู หมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู

8. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ คือ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการทำงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

9. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทยให้มีความเจริญรุ่งเรือง หลักการ หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และรู้จักเลือกและพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย หมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรบรรจุวิชาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวพระพุทธศาสนาให้นักศึกษาที่เรียนครุศาสตร์ได้เรียนเป็นวิชาบังคับ
2. กระทรวงศึกษาธิการ ให้ครูในสังกัดมีการอบรมเกี่ยวกับการทำหน้าที่ครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำสื่อการเรียนรู้ให้ครูได้นำหลักพุทธธรรมไปใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพตามแนวทางพระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำหน้าที่ครูให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป
2. ผู้อำนวยการสถานศึกษานส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามแนวทางพระพุทธศาสนา
3. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงการส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการทำหน้าที่การสอน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.
- บรรยวีสต์ ผางคำ. (2555). *พุทธวิถีการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรรณอร อุชุกาพ. (2561). *การศึกษาและวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระสมุห์นริศ นรินโท (แชน้ำ). (2561). *การพัฒนาครูเพื่อคุณภาพของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รักชิต สุทธิพงษ์. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับพัฒนาครูไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(2), 344-355.
- วิไลลักษณ์ ลังกา. (2559). *โครงการอนาคตของคุณลักษณะครูไทยในทศวรรษหน้า*. (รายงานการวิจัย). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ครูไทยยุคใหม่สนใจดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: บริษัท พรินทวาทกราฟฟิค จำกัด.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2561). การพัฒนารูปแบบการผลิตครูเพื่อรองรับการศึกษายุค 4.0. (รายงานการวิจัย). คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.